

Henrik Greve Blessing – «Fram» og tilbake

Michael 2009;6:150–85.

Henrik Greve Blessing (1866-1916) var en ung, flink og humørfyllt lege som ble offer for et medisinsk eksperiment på seg selv. Han var med Fridtjof Nansen som skipslege på «Fram» under ekspedisjonen til Polhavet 1893–96, han kjempet mot kvegpest i Afrika, beskrev afrikanske medisinplanter, og var på hvalfangst opptatt av å bevare kvaliteten på den verdifulle hvaloljen. Han hadde en god og langvarig kontakt med Fridtjof Nansen (1861-1930) etter polarekspedisjonen, og brevvekslingen mellom dem viser andre sider av Nansen enn vi er vant med. Henrik Blessing hadde antagelig tendenser til en manisk-depressiv eller bipolar lidelse. Han var i sitt liv bokstavelig talt bipolar. Han startet som ung lege på en ferd mot Nordpolen og endte sin legegjerning på hvalfangst nær Sydpolen. Blessing har forblitt ukjent. Han hadde et omflakkende og ganske trist liv. Jeg vil prøve å reise et minne om en interessant, ulykkelig lege med evner utenom det vanlige.

Henrik Greve Blessing¹ var født i Drammen den 29. september 1866. Han var sønn av presten Peder Blessing (1829-1882) som var residerende kapellan i Strømsø da Henrik Blessing ble født. Peder Blessing var en sentral person i Det Norske Misjonselskap. Han var rektor ved det praktisk-teologiske seminar fra 1869 til 1875, deretter sogneprest i Sauda frem til 1878 da han ble fikk stilling ved domkirken i Stavanger. Peder Blessing døde i 1882, da Henrik Blessing var 16 år gammel. Peder Blessing² var stillferdig, av en innadvendt og noe tungsindig natur. Men han var en av sin tid betydeligste presteskikkelser.

Henrik hadde en søster, Sissel Blessing (1865-1947). De sto hverandre nær. Sissel og hennes døtre betydde meget for Henrik gjennom hele livet.

1 Biografi over Henrik Greve Blessing i *Norges Leger 1996*, Bd 1, s 356.

2 *Norsk biografisk leksikon*, første utgave.

*Figur 1. Portrett
av Blessing fra
1913.
(Fra Nielsens
arkivmateriale)*

Søsteren sier at de begge gjorde lite av seg i store forsamlinger, men tødde opp på tomannshånd og engere i lag.

Henrik Blessing hadde en rekke gode venner, både fra skoledagene og fra studietiden. En av dem var professor i psykologi, Anathon Aall (1867-1943). Han skrev i sin nekrolog³ om Henrik Blessing at «*de som kjente Henrik som ung hadde et minne om han som en prektig gutt, stolt og fornem i sin måte å være på, inntagende som få. Han var intelligent og briljant med sitt fysiske mot. Altså riktig det man vil kalle en gild nordmann!*» Og vel egnet til en polarekspedisjon.

³ *Aftenposten* 24 mai 1916.

Henrik Blessing begynte å studere medisin i 1886. Han var på slutten av studiet kandidat ved Rikshospitalets hudavdeling, og beholdt hele livet sin interesse for hudsykdommer. Han ville gjerne bli hudlege. Under studiet hadde han også spesiell interesse for botanikk, en interesse han antakelig hadde fått via sin svoger Børge Mosgren, som var vel bevandret i naturvitenskaper. Han hadde nok også kunnskaper innen botanikk fra studiet i medisin. På den tiden var mange medikamenter fremstilt fra planter, og legene måtte ha gode kunnskaper om dette. Blessing tok sin medisinske embetseksamen i juni 1893.

«Fram» – mannskap og oppgaver

Like etter at Henrik Blessing hadde tatt embetseksamen, ble han hyret som lege på dampskipet «Fram». Kontrakten mellom Nansen og Blessing er ganske selsom, og ordlyden kan forklare noe av uoverensstemmelsene mellom Nansen og Blessing hadde like etter at de kom tilbake etter «Fram»-ferden. Det står blant annet i hyrekontrakten at:» *Alle under expeditionen foretagne samlinger er expeditionens eiendom, alle af hver enkelt deltager foretagne observationer må stå til dens disposition, ligeså almindelige dagbogsop-tegnelser vedkommende expeditionen, om det skulde finnes ønskeligt.*»

Hvorfor ville Henrik Blessing være med på ekspedisjonen og hvorfor ble Blessing valgt ut av Nansen? Vi vet lite om dette. Nansen skriver i sin bok «*Fram over Polhavet*»⁴ at det var mange som gjerne ville være med på ferden. Han valgte ut unge, friske og sterke menn, og etter hva Anathon Aall beskriver, var Henrik Blessing absolutt en ener, både fysisk og intellektuelt. De som ble tatt ut til å være med på «Fram», ble undersøkt av professor Hjalmar Heiberg (1837-1897), som hadde en viktig rolle for utvelgelsen av mannskapet. Den eneste som ikke ble undersøkt av Heiberg, var Bert Berntsen, som ble hyret i Tromsø. Heiberg undersøkte stud. med. Blessing noen måneder før ferden startet, og beskrev han som en frisk og sterkt ung mann, selv om den ene armen var lengre enn den andre. Hadde Hjalmar Heiberg undervist Blessing og kjente han som en god student og skikket til store utfordringer? Professor Heiberg var en allsidig medisinere, vesentlig patolog og rettsmedisinere.

Ekspedisjonens deltagere var foruten Fridtjof Nansen 12 menn.

Otto Sverdrup (1854-1930) var en av de eldste og «Fram»s skipper. Han hadde vært med Nansen over Grønland, og var en person Nansen kjente godt og stolte på. Sigurd Scott Hansen (1868-1937) var nyutdannet premierløytnant fra marinen, og liksom Henrik Blessing prestesønn. Theodor

⁴ Fridtjof Nansen: *Fram over Polhavet*. H. Aschehoug & Co.s Forlag, Kristiania, 1897.

Claudius Jacobsen var styrmann om bord og omtrent like gammel som Sverdrup, 38 år gammel da de startet. Disse fire utgjorde «offiserene» om bord og hadde egne lugarer. De andre åtte var mannskap og holdt til i to fire-manns rom. Det var altså et skille mellom offiserer og mannskap, men også et skille mellom de i maskinen og de på dekket. Anton Amundsen og Lars Pettersen var maskinistene ombord, sistnevnte var svenske og svær til å banne, noe prestesønnene ikke likte. De seks andre hadde en rekke oppgaver, mens Adolf Juell (1860-1909) hadde hovedansvaret for mat og matlaging. Hjalmar Johansen (1867-1913), Peder Leonard Hendriksen (f. 1859), Bernhard Nordahl (f. 1863), Ivar Otto Irgens Mogstad (f. 1856) og Bernt Berntsen, som ble hyret på i Tromsø, var stort sett altnuligmenn. Men alle hadde i grunnen flere oppgaver, og de byttet på plikter og oppgaver for å få litt variasjon i et monotont dagligliv.

Nansen var oppmerksom på at det å bo så tett sammen i flere år kunne tære på både sjel og sinn, og hadde derfor laget et avsnitt i hyrekontrakten om lydighet og underkastelse, nesten et slags livegenskap. Det heter i kontrakten blant annet:

«Jeg lover på tro og ære i et og alt og til alle tider på denne reise at være expeditionens leder eller den eller de han måtte udnævne til foresatte, lydlig. Og lover punktelig at udføre de af mig givne befalinger samt at tage alt slags arbejde, som af ham eller de af ham udnævnte foresatte måtte pålægges mig og ved ufortrøden flid og udholdende arbejde at bidrage, hva jeg kan til et heldig resultat»

Henrik Blessing var altså ekspedisjonens lege og botaniker. Han hadde lite å gjøre; alle var friske og ingen skadet seg alvorlig. Blessing førte nøyaktig journal over helsetilstanden. I en liten rapport om sunnhetstilstanden som Nansen tok med seg da han og Hjalmar Johansen forlot «Fram», heter det at resultatene av de månedlige blodundersøkelser og veiinger viser at helsen er god. Det var ikke antydning til anemi og mannskapets samlede vekt var i august 1893 929,2 kg og ved nyttår 1895 933,3 kg. Blessing skrev: *«Vi har altså nu gjort det Kunststykke, at leve 13 Mænd, vante til Civilisasjonens mange Bekvemmeligheter, hele tre af de berygtede Polarnætter og bevaret vor fulde Sundhed. ... Jo det var prætige Gutter! De skulde sandelig ikke plage Doktoren, medens jeg derimod i al Hemmelighed længtede efter "et lite Tilfælde"»*.

Da Nansen og Johansen skulle dra på sin tur mot Nordpolen, lærte Blessing dem førstehjelp, blant annet spjelking av brukket ben. Hvordan ferden mot Nordpolen eventuelt skulle gått med en som hadde et spjelket ben ble ikke kommentert!

Fordi doktoren hadde så lite å gjøre, er Henrik Blessing nesten ikke omtalt i polarlitteraturen. Det eneste som står om han, om noe i det hele

HYREKONTRAKT.

Underegnede *Henrik Grove Blasing af Kristiania* erklærer herved at have forhyret mig som *lase* med dampskibet "Fram" ført af skipper Otto Sverdrup med dr. P. Hansen som øverste leder for en expedition til Jshavet forstkommende forår og for en ubestemt fremtid mod en månedlig hyre af 150 kr. og fri kost.

Expeditionens formål er at undersøge den hidtil ukjendte egne rundt Nordpolen og om muligt at nå denne selv.

Jeg lover på tro og ære i et og alt og til alle tider på denne reise at være expeditionens leder eller den eller de, han måtte udnævne til foresatte, lydige, og lover punktlig at udføre de mig givne befalinger samt at tage alt slags arbejde, som af ham eller de af ham udnævnte foresatte måtte pålægges mig og ved ufortrøden flid og uholdende arbejde at bidrage, hvad jeg kan til et heldigt resultat.

Jfald skibet skulde forlise eller expeditionens leder bestemmer, at det skal forlades, vedbliver mine forpligtelser uforandret, og vedtager jeg også for dette tilfælde fuldstændig at underordne mig expeditionens leder og i et og alt at adlyde hans og de af ham udnævnte foresattes befalinger.

Jeg forpligter mig til at indfinde mig i *Kristiania* inden *20. Juni* forat lederen eller skipperen kan tilsiige mig at begynde ombord og er reiseferdig, når det kræves.

Hvis jeg på reisen viser ulydighed mod foresatte eller forsømmelse af mine pligter, taber jeg al min ret til hyre, enten det hele eller så stor del deraf, som expeditionens leder i samråd med skipperen og to af besætningens bedste mænd bestemmer, hvilke også indtræder, såfremt jeg viser mig uuelig i den øgenskab i hvilken jeg er forhyret.

Hyren ender fra *Mai* til hjemkomsten, hvadenten man kommer med eller uden fartøj, dog dreier hyren ikke udover et tidsrum af 3 - tre - år regnet fra afsejlingsdagen.

J forskud forbeholder jeg mig 1500 kr., hvoraf *som udbetal* straks og resten ved påmonstreringen.

Der udstedes trækseddel til *Søren Albrecht O. Kjaer* lydende på 150 kr. pr måned, hvilken trækseddel løber fra den tid forskuddet er betjent og vedvarer til hjemkomsten dog ikke udover et tidsrum af 3 tre år regnet fra afsejlingsdagen.

Alle under expeditionen foretagne samlinger er expeditionens eiendom, alle af hver enkelt deltager foretagne observationer må stå til dens disposition, ligeså almindelige dagbogsoptegnelser og vedkommende expeditionen, om det skulde findes ønskeligt.

Deltagerne kan ikke uden lederens samtykke offentliggjøre noget om expeditionen eller den vedkommende for/fire måneder efter at hovedberetningen er udkommen.

Christiania den 19 Juni 95.

Henrik Grove Blasing

Til vits tilhede:

W. A. Sverdrup
Christoffersen

Fridtjof Naess

Figur 2. Hyrekontrakt «Fram». (Fra Nielsens arkivmateriale)

*Figur 3. «Fram» i isen, antakelig like før båten kom seg løs sommeren 1896.
(Foto: H. Blessing, fra Nielsens arkivmateriale)*

tatt, i alle de bøker som er skrevet om Nansen, er at Blessing hadde lite å gjøre. Som ekspedisjonens botaniker samlet han noen planter og alger på Sibirs nordkyst. Det var det hele. Det var ikke mange blomster å plukke i isødet, men han noterte og tegnet en del mikroskopiske alger og flagellater i sin dagbok. Tegningene hans er meget nøyaktige og vakkert utført. Her viser han sin gode evne til å iakttå og beskrive planter og dyr.

I motsetning til friske menn, ble hundene av og til syke eller skadde. Da trådte Blessing til som veterinær. Nansen beskriver flere tilfelle der hundene fikk en slags hundegalskap, med kramper og tilsynelatende store smerter. Dersom hundene døde, ble de obdusert av Blessing, uten at noe spesielt ble funnet. Antagelig var det akutte forgiftninger på grunn av store doser vitamin A, som det finnes spesielt meget av i lever fra isbjørn og sel. Hundene fikk innmaten av disse dyrene etter vellykket jakt.

Blessing skriver om isbjørnlever i sine notatbøker fra polferden. Han noterer at eskimoer ikke spiser lever fra isbjørn og sel. Det er nok noe giftig

i dem, men hva? Det var kjent at på enkelte polarekspedisjoner fikk deltagerne hodepine og ble meget uvel etter å ha spist isbjørnlever, spesielt om de hadde nytt alkohol i tillegg. I dag vet vi at det er den store konsentrasjon av vitamin A i isbjørnleveren som er giftig. Alkohol forsterker giftvirkningen, fordi vitamin A og alkohol omsettes på samme måte i kroppen og konkurrerer med hverandre slik at den uheldige virkning av store doser av vitamin A forsterkes. Nansen var meget tilbakeholden med alkohol om bord i «Fram». De lagde drinker av sprit og tyttebær eller multesyttedrykk til 17. mai og andre festdager. Men alkoholkonsentrasjonen skulle ikke være over 10 %, og det ble nøye målt!

Henrik Blessing hadde ansvaret for «Fram»s bibliotek. Det var omfangsrikt og variert, fra god skjønnlitteratur og filosofiske verker til en stor samling av polarlitteratur. Bøkene ble lest flittig, og etter hvert som bøkene falt fra hverandre, ble de pertentlig bundet inn på ny av bibliotekaren. Det var en god arbeidsterapi for Blessing. Han kom senere tilbake til dette at folk på lange og kjedelig ekspedisjoner burde ha et «*rummelig og opvarmet arbeidsrum (verksted)*» med gode muligheter til treskjæring, bastarbeide og annen husflid, noe han fremhever i sin artikkel⁵ «Det arktiske humør» i Aftenposten i 1910 da Roald Amundsen skulle ut med «Fram» på ny ekspedisjon.

Blessing var systematisk i sine studier av polarlitteratur. Han hadde egne notatbøker der han markerte interessante observasjoner fra andre ekspedisjoner. Han var spesielt interessert i deltagerens helsetilstand. Både han og Nansen, og sikkert flere andre om bord i «Fram», fryktet skjørbuk, som hadde ridd andre ekspedisjoner som en mare. I Blessings notatbøker fra «Fram»-ferden henviser han til sidetallet i flere av bøkene han hadde lest om tidligere polarferder. Det er tydelig at det medisinske og biologiske i bøkene interesserer. Han noterte at russerne på Spitsbergen ikke får så lett skjørbuk som nordmenn og andre europeere. Kunne dette skyldes at russerne hadde et mer vegetabilsk kosthold?, skrev Blessing i notatboken. Han merket seg også at de som overvintret frivillig på Spitsbergen fikk mer skjørbuk enn de som kom dit på grunn av skipsforlis eller andre uheldige omstendigheter. Kunne dette skyldes at de ufrivillige måtte leve av det de fanget og skjøt, og derved fikk fersk mat? Blessing var tydeligvis inne på noe her. Nansen mente forøvrig at skjørbuk kom av inntak av bedervet mat.

Blessing var altså meget interessert i årsaken til skjørbuk. Nansen stolte helt på professor Sophus Torup`s (1861-1937) teorier om at sykdommen skyldtes bedervet mat. Derfor var all provianten hermetisert eller omhyg-

5 Aftenposten 1910.

Januar 1896	
Onsdag den 1 ^{de}	Sikkerpudding (degt. brunt smør). Tungepølse, adauxvater. Riss Pudding
Thursday - 2 ^{de}	Sjæsuppe degt Kyd (moos) Vermacelli K
fredag 3 ^{de}	Sikkermel pølsefiske oxegamer ^{smør} Blicher & Sjøpølse.
Lørdag 4 ^{de}	Labkaus smørgrød.
Søndag 5 ^{de}	Sikkerfæse Kydpudding. Riss Ribs. (Hvidkål)
Mandag 6 ^{de}	Sjæsuppe degt Kyd suppegrønt. Blance Orange.
Tirsdag 7 ^{de}	Rogn (degt. brunt smør) (Mensid calapo macaroni. Rødgrod)
Onsdag 8 ^{de}	Melkesuppe Køllet ørke. Maigpudding.
Thursday 9 ^{de}	Sikkermel pølsefiske oxegamer smørkål. Blicher & Sjøpølse.
Friday 10 ^{de}	Sikkermel. Vermacelli.
Lørdag 11 ^{de}	Labkaus smørgrød.
Søndag 12 ^{de}	Sikkerfæse Kydpudding hvidkål. (Nikkelbær)
Mandag 13 ^{de}	Sjæsuppe degt Kyd fiske. Blance Orange. Kål

Figur 4. Middagsmenyer på «Fram» januar 1896. Legg merke til at multer, bær og grønnsaker var vanlig. Dette var grunnen til at ingen fikk skjorbuk. (Fra Nielsens arkivmateriale)

gelig tørket. Blessing trodde at det også skulle store ytre påkjenninger til for at skjorbukken manifesterte seg, noe han fant holdepunkter for i «Fram»s polar- og ekspedisjonslitteratur. Men ingen av Nansen-ekspedisjonens deltagere fikk skjorbuk. I en artikkel om Framferden, publisert i 1897 i Norsk Magasin for Lægevitenskapen⁶ skrev han:

«Men er da Skjorbugen afskaffet som gjængs Sygdom?! Nei! Sandsynligvis ikke ganske; men jeg er tilbøielig til at paastaa, at denne Sygdom kun vil ha historisk Interesse for fremtidige arktiske Expeditioner. Denne lyder kanske noget pralende; men vore egne Erfaringer og Studiet av Polarliteraturen (og delvis Skjorbugens Historie) har bibragt mig den faste Overbevisning, at den eneste afgjørende Aarsag til denne Sygdom er bedærvede Fødemidler, altsaa Skjorbugen – om man vil – er en chronisk Ptomainforgiftning. Men det er jo heller ingen ny Tanke.»

Men hvorfor fikk de ikke skjorbuk? Blessing skrev omhyggelig ned hva de spiste hver dag om bord i «Fram». Kostholdet var forbausende variert. I dag kan vi si med sikkerhet at den viktigste maten som forhindret mangel på vitamin C, var de store mengder av syltetøy og saft de konsumerte. Spesielt er det å merke seg at det var rikelig med multer, som inneholder mye vitamin C, og multers vitamininnhold holder seg godt. En gjennom-

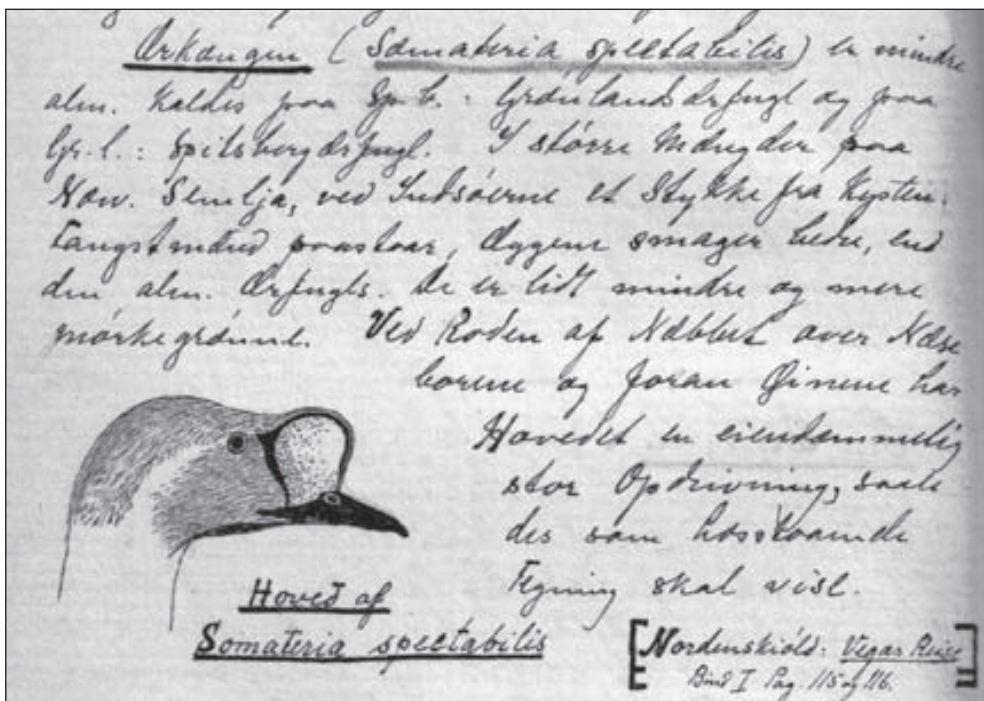
6 Norsk Mag Lægevidensk. 1897, 58:596-602.

Figur 5. Blessing i doktorlugaren om bord i «Fram». (Fra Nielsens arkivmateriale)

gang av kostholdet om bord viser tydelig at det ikke var noen mangel på vitamin C. Verre var det med kostholdet til Nansen og Johansen på deres ferd mot Nordpolen. Men heller ikke de fikk skjorbuk. Det kom ganske sikkert av at kroppene deres var mettet med vitamin C da de dro, og at de spiste meget av fersk kjøtt underveis. Ferskt kjøtt inneholder lite, men nok vitamin C til å forhindre skjorbuk.

I boken «Fram over Polhavet» beskriver Nansen stemningen blant mannskapet. Boken er bygget på hans dagbøker, og ofte siteres det direkte fra disse. Men mange steder bruker han dagbøkene til filosofiske betraktninger og til vurderinger av ferden, skipet og dets mannskap. Dessuten skriver Nansen meget om den fysiske aktiviteten med obligatoriske skiturer, om ikke vær, føreforhold og mørke forbød det. Nansen beskriver humøret og samholdet, med musikk, sang, viser og skipsavis. Blessing omtales som en humørfylt doktor. Han er redaktøren av «Fram»s avis, og lager de fleste av diktene og devisene. Leser man bare Nansens historie om polferden, får man inntrykk av en harmonisk gjeng unge, friske og modige mannfolk, som gikk godt sammen og hadde mye moro og interessante samtaler.

Figur 6. Detalj fra Blessings notater fra sin lesning på «Fram». (Fra Nielsens arkivmateriale)

Ved å lese dagbøkene til Sverdrup⁷ og spesielt Blessing sine⁸, får man et helt annet inntrykk. Det var selvsagt konflikter om bord, både slåsskamper og krangling og en tydelig standsforskjell mellom offiserer og mannskap, og mellom «maskinen» og «dekket». Dette ga seg uttrykk i mye irritasjon. Prestesønnene Blessing og Scott Hansen likte spesielt dårlig at svensken Pettersen ikke kunne prate uten å bruke eder og banning.

Hva Sverdrup mente om Nansen og om mannskapet om bord, stemmer godt overens med hva Blessing skriver i sine dagbøker. Sverdrup og Blessing hadde tidlig et godt forhold til hverandre. De planla til og med nye ekspedisjoner sammen. Forholdet mellom dem kjølnet noe etter hvert blant annet fordi Nansen intervenerte i spørsmålet om hvordan manuskriptet om den siste delen av «Fram»s ferd i Polhavet skulle skrives og hvordan den eventuelle inntekten skulle fordeles. Om dette skriver Blessing ganske utførlig i sin dagbok.

7 Dagbøkene til Sverdrup er oppbevart i Nasjonalbibliotekets håndskriftavdeling.

8 Dagbøkene til Blessing er oppbevart av John David Nielsen. Jeg har hatt anledning til å lese Blessings mange dagbøker, notatbøker og brevsamling. Se etterord og takk som avslutter denne artikkel.

Boken

Blessing fortalte at Nansen først kalte inn Sverdrup til en fortrolig samtale og deretter Blessing. Det dreide seg om å skrive en beretning om «Fram»s reise etter at Nansen og Johansen hadde forlatt skipet. Blessing ble spurt om han i kompaniskap med Sverdrup ville skrive denne beretningen og dele honoraret med ham. Nansen skulle sørge for å få boken utgitt raskt etter at de hadde kommet hjem. Blessing svarte positivt, men ville tenke over saken. Det var tydeligvis «*en Hund som var begravet*». Dette viste seg å være fordelingen av inntektene av boken. Nansen mente at Sverdrup skulle ha langt mer enn Blessing, men Blessing oppfattet at det var egentlig han som måtte skrive beretningen. Han hadde ikke stor tiltro til Sverdrup skriveferdigheter. Den 31. januar skrev Blessing i sin dagbok:

«Den begravne Hund ser saaledes ud: Kap. og Dr. N er blit enige om at Kapt. bør have Broderparten af Fortjenesten og saa faar de mig med for at skrive Bogen! Senere skal Dr. N afgjøre Fordelingen.....Jeg synes det lugter lidt alerede af hele «Forretningen» spec af den begravede Hunds Cadaver.»

Men det ble skrevet en kontrakt⁹. Her står det:

«Undertegnede har indgaaet følgende Kontrakt:

At udgive en Beretning om Polarskibet «Fram»'s Reise.

Bogen udkommer under begges Navn.

Det eventuelle Udbytte fordeles saaledes

- a) I Tilfelle Bogen gir et Udbytte indtil 20.000 Kr tilkommer Kapt. Sverdrup 2/3 og Dr. Blessing 1/3.*
- b) I Tilfelle Bogen gir et Udbytte indtil 40.000 Kr. Tilkommer Kapt. Sverdrup 3/4 og Dr. Blessing 1/4.*
- c) Blir Udbyttet over 40.000 Kr tilkommer dette Overskud Kapt. Sverdrup alene»*

Kontrakten ble underskrevet den 1.2.1895 av Otto Sverdrup og Henrik Blessing og med Fridtjof Nansens underskrift til vitterlighet. Blessing var i dagene etterpå sint på Sverdrup som hadde innrømmet han dårlige betingelser. *«Jeg synes han var grisk og jeg forholder meg temmelig kjølig lige overfor ham. Vi faar nu se, naar vi skal til at skrive. Jeg vil s'gu ikke for de Betingelser tage Hovedarbeidet med Bogen – han skal pinedød faa svette og skrive selv ogsaa - Gubben! Men mit Resonnement var dette: Bedre med noget end intet og det er dog en viss ære at være Delaktig i Beretningen. Desuten kunde jo, Kapt bare føre en tør Dagbog – bare minutiøs nøiaktig – saa kunde han hjemme*

⁹ Kontrakten finnes i Blessings etterlatte papirer. Oppbevart av John David Nielsen. Kontrakten er gjengitt i sin helhet her (figur 7).

Underliggende har indgaaet følgende Kontrakt,
 at afgive en Beretning om Polarkædet "Gamm." Reise.
 Bogen indkøbes under følgende Navn.
 Med ovennævnte Udbytte fordeltes som følger
 a) 1/2 Tilfælde, Bogen giv et Udbytte indtil 20.000 Kr.
 til Kammeret Kapl. Sverdrup 1/2 og B. Blessing 1/2.
 b) 1/2 Tilfælde, Bogen giv et Udbytte indtil 40.000 Kr.
 til Kammeret Kapl. Sverdrup 1/4 og B. Blessing 1/4.
 c) Blev Udbyttet over 40.000 Kr. til Kammeret alle
 Omkost. Kapl. Sverdrup alle. Blev mindre end
 40.000 Kr. Blessing. Resten alle. Blev mindre end
 1/2 af Kr. 20.000 - i Tilfælde af, at det samlede Udbytte
 overstredes denne Sum.
 Denne Kontrakt er affattet under den Forudsætning,
 at B. Blessing er i Udlandet. Udenfor af denne
 Beretning, ikke bliver bogen som Resten i en eventuel
 2. udgave, som vil blive tilfaldt ham.

"Gamm." 1/2 45
 Medunderskrift Henrik G. Blessing
 For K. Høvelighed
 Fridolf Hansen

Figur 7. Bokkontrakten. (Fra Nielsens arkivmateriale)

faa en eller anden Bladsmører at give sine Notiser en nogenlunde Bog-form»
 noterer Blessing den 8.2.1895 i sin dagbok. Og fra samme dagbok den
 29.10 1895 finner vi følgende:

«Han (Sverdrup) sidder nu og sverter og skriver på Beretningen. Han har
 faaet Kapitelet om Slædeexpeditionen og vor egen Udrustning – det passer best
 for ham. Men han er ingen Stilist, Gubben, og han vil nødige robe dette altfor
 meget. Derfor sidder han og maler og pensler paa sine Tirader og stryger over
 og føier til, lirker og spør mig ind i mellem og er kort sagt «i beita». Jeg har
 bedt ham for Guds Skyld ikke tænke, hverken paa Retskrivning eller andet
 lignende, men bare skrive ned sliq som han vilde fortelle det. Bare jeg kan faa
 ham til det saa er det «right» thi han fortæller udmerket.»

Men den delen av boken «Fram over Polhavet» som omhandler tiden
 om bord i skipet etter at Nansen og Johansen var dratt av gårde, har bare

Sverdrup som forfatter. Og noen økonomisk kompensasjon fikk ikke Blessing, i alle fall ikke av Sverdrup. Blessing tok dette opp med Nansen. Han har på et visittkort skrevet følgende til Nansen¹⁰:

«Apropos om denne Beretningen, som Kapt. Sv og jeg – med Dig som Vitterlighedsvidne – skrev sliq «klok» Kontrakt om? Sv. har været her for nogle Dage siden uden at træffe mig, men før den Tid har jeg af Aviserne seet, at han har engageret sin Svoger til Secretær. Selvfølgelig tror jeg jo ikke at Sv. Gaar fra en bindende Kontract – sogar uden at sige et ord; men jeg har ventet på Varsko: «Nu gaar vi paaa» ! For Sikkerheds skyld har jeg allerede skrevet en Del nu efter Hjemkomsten og noget – dog kun 4-5 Ark – skrev jeg ombord. «Kor det gaar tror Du». Send mig et Par Ord, er Du snill. Kanske han tror, jeg er sjuk, saa jeg ikke kan skrive? Din HB».

Men her sviattet Nansen fordi han svarte Blessing følgende (29.10.1896): *«Det er vel overflødig at nævne, at det kun var under forudsetning af at dere kom hjem året efter mig, at jeg gav Sverdrup lov til at udgi en bog om ekspeditionen (straks efter hjemkomsten). Kom vi hjem samme år, måtte jeg antagelig træffe anden overenskomst med ham».* Det foreligger ingen notater, verken fra Sverdrup, Blessing eller Nansen om at dette var forutsetningen. Nansen og Sverdrup har sett helt bort fra den kontrakten som ble underskrevet ombord i «Fram». Det er ikke rart at Blessing følte seg sveket.

Dårlig stemning om bord

Av dagbøkene til Henrik Blessing får man inntrykk av spenningen ombord. Det er tydelig at Nansen takler dette dårlig. Han trekker seg tilbake fra konfliktene. Blessing sier i dagboken sin at Nansen var en dårlig leder, meget selvopptatt og skrytende og brøytende. Han mener også at Nansen var en rotekopp, og at han ikke tok sikkerheten på «Fram» alvorlig. I det hele tatt kritiserer han Nansen ettertrykkelig, noe som altså gjorde at han ikke leverte sin dagbok til Nansen etter ekspedisjonen.

Blessing's beskrivelse av avskjeden med Nansen og Hjalmar Johansen er i sterke ordelag. Den 2. mars 1895 skriver han at nå er Nansen og Johansen endelig reist, og at det var et lettelsens sukk fra alle, ikke så meget for alt strevet og maset, men *«fordi det er saa godt at bli sig fri fra Dr. N's maate at være paa og at omgaaes Folk. Man kan nu tale ganske rolig sammen uden at han blander sig deri og ophyser os om at vi er mer ell. mindre Idioter.»*

Men Nansen kom tilbake, flere ganger, før den endelige avreisen. De måtte justere kjelkene og oppakningen. Ved første tilbaketur lot Nansen

10 Nansen-arkivet i Nasjonalbibliotekets håndskriftavdeling.

Hjalmar Johansen være igjen alene med kjelker og hunder, mens han selv dro til «Fram» og ba andre hjelpe Johansen tilbake. Dette er kommentert slik i dagboken til Blessing:

«Sagen er nemlig den, at Dr. N. da han kom tilbake – eferat have forlat Johs paa isen – var temmelig «erschöpft». Han var som en vaskefille, ... og havde ondt i Ryggen. Han var tam som et Lam, og var ligesaa sagtmodig og pen i sin Optræden som den gang, det skruede paa det værste --Hvorledes skal det gaa med ham, naar han blir nødt til at tage ordentlig i selv. Thi Johansen kan i Længden ikke holde ud at gjøre alt alene, mens hans «Kamerat» bare gaar løs og ledig foran med sitt Bjørnespyd «for at tage ud Veien» og om Aftenen naar Leir skal slaaes, tar paa seg Ulvepels og gaar en Tur--».

Den 14. mars 1895 forlot Nansen og Johansen «Fram» for godt. Det ble igjen holdt avskjedsselskap, det aller siste. Blessing hadde noen bitre ord i dagboken:

«Jeg gaar omkring og ærger mig over at en saa oppskrydt Mand som Dr. N starter en Reise paa samme Vis som Damer og Børn. Opskjørtet Travelhed til det siste. Dr. N. kom snart paa «sine Høider» og overgikk seg selv i Skryt og pralende Udtalelser om den forestaaende Tur – samtidig som han gav foragtelige Spark til tidligere Expeditioner samt til sine Concurrenter: Jackson og Peary. «Jackson gir jeg ikke to Skilling for»....Han fik naturligvis ogsaa Andledning til at fortelle, at han havde gaat mellom Kristiania og Drammen paa 5 timer paa ski og at han og Johs i morgen skulde gjøre sine tre Mil»

Og i dagboken for 17. mars 1895 står det: *«Atter er det Søndag og en Søndagsfred og Tryghed og Ro i Sind og Skind som aldrig før om bord i Fram».*

Sverdrup har likende kommentarer i sin dagbok. Da Nansen hadde dratt, ble forholdene om bord bedre. Men humøret ble dårligere. Ensformigheten tok på, og folk begynte åpenlyst å kritisere hverandre. Blessing tok det ille opp at enkelte av mannskapet høyløyt kritiserte de overordnende.

De snakket nå mer om det «arktiske humør», som Blessing har beskrevet i sin dagbok:

«Nervøsiteten): det arktiske Humør er dessværre tiltagende her hos alle. Der er jo naturligvis Forskjæl, men jeg tror neppe at nogen er fri for denne ubehagelige Følge af det ensformige Liv. Jeg ser med Gru den lange Vinternat i Møde! Værst er det ubetinget for os 3, der representerer Skibets Officerer (Styrmanden kan jeg ikke regne med som Officer), thi vi skal jo foregaa med et godt Exempel. Men det er haardt mangen Gang at være fornuftig – saa som her vises Mangel paa Takt og Hensyn til de Overordnede og vanskelig er det at holde den rette Middelvei mellom Overbærenhed og Strenghed...»

Skjørbukeksperimentet

Så kommer det skjebnesvange forsøket som Blessing gjorde på seg selv.

Blessing trodde at det skulle store ytre påkjenninger til for at skjorbukken manifestet seg, noe han hadde funnet holdepunkter for i den polar- og ekspedisjonslitteratur som var i «Fram»s bibliotek. Han ville derfor eksperimentere på seg selv, utsette sin egen kropp for store påkjenninger. Dette gjorde han ved å bruke morfin. Dette ble dessverre starten på mange års bruk av narkotika.

Han skrev om hvordan dette startet:

«I Juni eller Juli 1895 begynte jeg om bord paa «Fram» at injisere Chloret. Morphie. Aarsagen til dette var ikke saa meget den triste Sindstemning, som man skulde antage kunde komme over nogen hver af Deltagerne i Ekspeditionen, men grunnen var - som jeg saa ofte har sagt, men som høres saa utrolig - at jeg kom paa den letsindige Tanke at anstille et Experiment. Det skulde gaa ut paa følgende (og her siterer han sin egen dagbok som ble skrevet under Framferden): «Til Dags dato har ingen av os vist spor af Tegn til Skjørbug, men maaske kunde dog denne være tilstede latent paa en Maade, saa at vilde bryte ud, hvis vi blev udsatte for stærke strabadser f.ex. eller der paa andre Maader blev stillet stærke Fordringer till vaar Sundhet».

Den 18. september 1895 skrev Blessing blant annet i dagboken:

«Som allerede en Gang bemerket har jeg i sidste Tid underkastet mig selv Morphininjectioner. Jeg har drevet det til ca 4 Ctrgr per Døgn, men tør nu ikke gaa videre, verken for min egen eller for mine Kameraters Skyld. Grunden til denne mærkelige Handling er denne: Hvis Skjørbug er begrundet i noget andet end Kosten- hvis den Mening - som jeg nu beherskes af, nemlig at skjorbuk en en Forgiftning - ikke er rigtig - hvis altsaa Skjørbug har sin Rot i selve Klimaet, hygieniske Forhold o.l. som vi nu betragter som Leiligheds Aarsaker, synes det mig, at jeg ved at svække mit Lægeme - skulde kunne fremkalde Scorbut. Dette har jeg ikke kunnet faa til,..... Resultatet af mit Experiment er saaledes i alle Fald foreløpig negativt, da jeg intet positivt, determinerende Scorbut Symptom har kunnet paavise.»

Han holdt sitt eksperiment for seg selv. Men det ble etter hvert oppdaget. Dette har Per Egil Hegge beskrevet i sin bok om Sverdrup¹¹:

«Den 29. september 1895 feirer de Blessings fødselsdag, og i Sverdrups dagbok står det: *«men han var så dårlig at han ikke kunde deltage i noget. Det er den tristeste gebursdag som er holdt ombord i «Fram». Den langvarige medvind*

11 Per Egil Hegge: *Otto Sverdrup Aldri rådløs*. J.M. Stenersens Forlag AS, Oslo, 1996.

*gjør meget til å trykke stemningen». Blessing tar tydeligvis morfin og kokain fra medisinkassen, som Sverdrup har låst igjen. Dette har han gjort fordi han hadde en berettiget mistanke om at Blessing forsynte seg av medisinkassen. Det fremgår av Sverdrups dagbok at Blessing periodevis misbrukte narkotika. Sverdrups beskrivelser av Blessing tyder på at Blessing hadde psykiske problemer, spesielt i mørketiden. Den 29. februar 1896 skriver Sverdrup i din dagbok:» *Dr. Blessing er rigtig skral kar, det verste med ham er humøret og al den energi han har mistet. Jeg talte med ham om hans stilling han sagde at han ingen extra forpleining trengte til og at han snart skulde blive bedre nu da lyset var begyndt og at han skulde motionere mer and han har gjort».**

Dagen etter oppdaget Sverdrup at Blessing hadde fått tilgang til medisinkassen som Sverdrup hadde låst, og som Blessing hadde fått en annen til å bryte opp fordi han angivelig hadde mistet nøkkelen. Sverdrup fortalte da Scott Hansen, som hadde brutt opp medisinkassen for Blessing «*at Dr. Blessing havde brugt morfin i længre tid».* Dagen etter tok Sverdrup saken opp med Blessing, og det gikk bra en tid fremover, men Blessing hadde tydeligvis abstinenssymptomer, og hadde det ganske ille.

Dette er også beskrevet av Blessing den samme dagen, 29. februar 1896: «*Efter Kveldsmaden kom Kapt. ind til mig og vilde ha greie paa hvorledes det egentlig stod til med mig, da han som han sagde frygtede for at det var daarligere end jeg selv maaske troede. Og da vi nu hadde faaet friskt Kjød, saa mente han at vi maaske burde indrette Dieten derefter for mit personlige Vedkommende.»*

Men Blessing ville ikke ha noen særfordeler. Fersk kjøtt var ettertraktet og om han skulle spise dette alene, ville det bare føre til misunnelse og uro blant mannskapet om bord.

Sollyset kom tilbake, driften med «Fram» gikk bedre og humøret steg. Men det ble mer av ergrelser og mer krangel. Spesielt kom gemyttene i kok da det viste seg at sprengstoffet som skulle frigjøre «Fram» fra isen var dårlig og ikke tilpasset patronene. Men skipet kom løs av isen etter noen forsøk. Maskinen ble startet opp og etter at de med et svare strev hadde kommet seg ut av isen, gikk ferden tilbake til Norge.

Det sto i hyrekontrakten at dagbøker og nedtegnelser skulle leveres Nansen. Henrik Blessing gjorde ikke det. Årsaken til det er ganske klar. Det sto meget ufordelaktig om Nansen i dagbøkene, meget sterk kritikk av han både som menneske og som leder av ekspedisjonen.

Sykdom og hjemkomst

Blessing hadde sannsynligvis en bipolar eller manisk/depressiv sinnstemning. Selv beskrev han seg som av sangvinsk natur, men skildrer også sitt dårlige humør i perioder.

Midtvinters 1896 var humøret på lavmål. I dagboken skrev Blessing: «*Latterens Evne er tabt. Det gaar nu op for mig, at Evnen til at le er en Gave – lykkelig er den der har et let Sind, lykkelig den, der har let for at le. Faar leve i Haabet at Latterens Gave vil vende tilbage – og jeg som i sin Tid havde saa velsignet let for at le, – som kunde spore Humoren, hvor den var skjult for de fleste!*»

Nansen omtalte Blessing som en humørfylt ung mann med en rekke artige innslag og utfall. Men den lange ferden tok på. Spesielt var mørketiden vanskelig for en ung mann. Blessing hadde en beskrivelse av sin og de andres humør etter to-tre år på samme båt uten særlig variasjon i dagliglivet. Hans beskrivelse er delvis siteringer fra den dagboken han skrev ombord i «Fram», dels betraktninger om å leve så tett sammen med 10-12 andre i tre år. Beskrivelsen ble offentliggjort i Aftenposten som en kronikk med tittelen «Det arktiske humør»¹². Den ble offentliggjort i 1910 like før Roald Amundsen skulle av gårde på sin polarferd, det var «Fram»s tredje polarferd.

Da Blessing kom hjem, ble han virvlet inn i all festivitassen som Nansen og hans mannskap opplevde etter polarferden. Nansen og alle medlemmene i ekspedisjonen ble hyllet som store, nasjonale helter. De fikk medaljer og ordener og storstilte fester og selskaper ble holdt til deres ære. Henrik Blessing spyttet ikke i glasset! Det vanket også pengegaver. Alle de 12 deltagerne fikk etter hvert 4000 kr. av Stortinget som belønning. Blessing ble etter hjemkomsten utnevnt til Ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden for vitenskapelig fortjeneste. Han fikk «Fram-medaljen» og mottok også sølvmedaljer fra de store geografiske selskaper i London, Paris og Rom.

Stoffmisbruket

Blessing ble tilsatt som kandidat på Rikshospitalet i to perioder etter at han kom hjem fra Framferden. En tid på Hudavdelingen og en på Indremedisinsk avdeling. Men begge disse perioder på Rikshospitalet måtte avsluttes etter noen måneder på grunn av misbruk av morfin. Han prøvde mange ganger å bli kvitt sin avhengighet av morfin og kokain. Han tok først inn på en privat klinikk hos Dr. Johan Weiner Krohn Holm (1848-1918) på Hamar. Der traff han sin store kjærlighet, Lill Holm, datter av doktoren, som nektet sin datter å gifte seg med Henrik Blessing. I et brev til sin søster Sissel våren 1899 skrev Henrik Blessing om dette:

«Ja der er visstnok ikke liten Trøst og Styrke at hente i en oprigtig Bønd. Jeg greb selv engang til denne yderste Tilflugt den gang jeg maatte gi slip paa Lill. Jeg

12 Se fotnote 5.

holdt svært meget af hende og gjør det endnu og altid! Men Tiden læger alle saar. Alligevel –om jeg kunde, giftede jeg mig med Lill om det saa var imorgen! Jeg tænker ofte paa dette: Var det kjærligt handlet af Dr. Holm og Frue dengang at jage mig væk slig og rive istykker det Baand, der var knyttet mellem Lill og mig.»

Denne brutale avgjørelsen gjorde at Blessing forlot Hamar. Han ville langt vekk og dro til København, der han var på en privat klinikk for å avvenne seg fra morfin og kokain. Men han ble ikke helt fri fra sin narkomani. Han fikk likevel stilling som assistentlege på Gravdal sykehus i Lofoten. Overlegen på Gravdal sykehus visste om Blessings morfinavhengighet og prøvde å hjelpe han til avvenning.

Korrespondansen med Nansen

På denne tiden hadde han ganske god kontakt med Nansen, vesentlig via brev. Henrik Blessing gjemte alle (?) brevene han fikk fra Nansen, og i håndskriftavdelingen på Nasjonalbiblioteket finnes de fleste av Blessings brev til Nansen¹³. Ved at vi har alle (?) brevene i denne korrespondansen, som varte i mange år, kan vi få et godt inntrykk av forholdet mellom de to menn. Et av de første brevene han sendte til Nansen var i oktober 1897. Han fortalte om sin fortsatte avhengighet av morfin. Nansen var da på Amerika-turne med foredrag om sin polarekspedisjon. Han svarte ikke Blessing før nyttårsaftnen 1897, og brevet ble skrevet i Detroit, Michigan. Av brevet som siteres i sin helhet nedenfor, fremgår det tydelig at Nansen viste stor medfølelse for Blessing og hadde dårlig samvittighet overfor den unge legen på «Fram».

«Detroit Michigan

31 december 1897

Kjære Blessing,

Du synes vel det er underlig at Du ikke har hørt en eneste lyd fra mig i all denne tid. Når jeg ikke har skrevet så er det ikke på grund af at jeg ikke har tængt på det, for det har jeg gjort stadig, men det er fordi jeg i dette ustanselige jag, som jeg har levet i lige siden jeg fik dit brev i oktober, umulig har kunnet finde den tiden jeg trængte for at skrive til Dig.

Men i dag er det nyttårsaftnen og jeg kan ikke la det gamle året rinde ud uden at sende Dig ialfald et par linjer. Jeg kan ikke si Dig, hvor ondt det gjorde mig,

13 I de etterlatte papirene etter Blessing finnes en rekke brev fra Nansen. Brevene fra Blessing til Nansen gjemte Nansen på og de finnes i Nasjonalbibliotekets håndskriftavdeling. Korrespondansen mellom Blessing og Nansen kan derved følges meget godt gjennom en rekke år, og brevenes innhold viser at de aller fleste brevene er bevart for ettertiden.

at høre at Du endnu ikke var helbredet, og der går slig en trist næsten håbløs stemning gjennom Dit brev som Du skrev før Du reiste til Kjøbenhavn. Men nu håber jeg det går Dig godt og Du kommer Dig for alvor.

Jeg kan ikke si andet end at Du ligger tungt på min samvittighed, og det er noget som bløder inde i mig, når jeg tenker på at Du, den kjække, pregtige kar Du er, som jeg lærte at holde så meget af, skulde falle som offer.

Og hvad skulde jeg ikke nu gi for at se Dig helt sund og glad og lykkelig igjen. Men det må ske, en mand der som Du har livets lyst og skjønt foran sig med alle muligheter åbne, må kunne komme forbi en slig svaghed. Bare jeg kunne hjelpe Dig, jeg synes jeg har slig overflod på vilje, men det er jo ulykken at en anden kan gjøre forholdsvis lidet i et slikt tilfælde, det må komme fra en selv.

Men hvordan det end er så ved Du, Du i mig har en ven, Du trygt kan vende Dig til og som vil gjøre hvad der står i hans magt for at hjelpe Dig, og når Du bare selv ønsker at bli bra, fuldstendig bra, da kan jeg umulig tvile på at det må gå, og vi kan se fremtiden lyst i møte.

Og så ønsker jeg Dig et riktig godt og lykkelig Nyår, med virkeliggjørelsen af alle Dine ønsker og jeg håber at vi i det år må kunne mødes glade og lykkelige igjen. Jeg længes så efter at se og tale med Dig igjen.

Jeg ved ikke hvor Du er, om Du endnu er i Kjøbenhavn, men jeg håber Du har hat en hyggelig jul og at Du har det godt, og er lysere og lykkeligere end da jeg sidst hørte fra Dig. Husk Du er ung og sund, har al grund til at være lykkelig, har forhåpentlig et langt lykkelig liv foran Dig, og lad så de mørke tanker fare som sikkert har hjulpet til at drive Dig dit Du ikke ønsket at være.

Mange kjærlige hilsener
Fra Din alltid hengivne
Fridtjof Nansen.»

Dette hyggelige og medfølende brevet fra Nansen førte til at Henrik Blessing åpnet seg for Nansen. Av Nansens svarbrev skjønner vi at Blessing fortalte ærlig og rett ut om hva han mente om Nansens oppførsel på «Fram» og hans ledelse av ekspedisjonen. Dette brevet fra Blessing er det eneste som mangler i Nansens arkiv over brever fra Blessing. Det var antagelig så kritisk at Nansen kastet det! Men svarbrevet er ganske oppsiktvekkende, spesielt fordi Fridtjof Nansen her forteller åpent om seg selv og sine personlige problemer:

Han skrev brevet fra England, og her er det gjengitt i sin helhet:

«Leeds 14 februar 1898

Kjære Blessing,

Mange tak for Dit hyggelige brev, som jeg sætter meget pris på. Det gjør godt at se at Du er kommet Dig så vel igjen, og synes at ha livsmod og fremtidsplaner, og så vil vi begge håbe at Du vil bli fullstendig frisk igjen. At jeg skal hjelpe Dig så langt jeg kan, det kan du stole på. Jeg længes svært efter at se Dig igjen, og jeg må søge at få hilse på Dig, når jeg reiser gjennom Kjøbenhavn på hjemveien her fra England, hvor jeg holder en del foredrag, og farer fra den ene by til den anden. Jeg kommer så vidt jeg nu skjønner gjennom Kjøbenhavn Søndag eftermiddag eller aften den 27de februar, med toget fra (Kiel-) Korsør og vil ha en til to timer til rådighed før toget går til Kristiania, så vidt jeg ved omkring kl. 8 eller 10 (?) om kvelden. Jeg vil kjøre lige ud til Dig, og så kan vi kanskje gå på en restauration sammen før at jeg kan få lidt til livs, mens vi snakker. Jeg antar at du ikke bryr Dig om at møte mig på stationen hvor jeg vel desværre ikke kan komme ubemerket, men sig mig hva du synes bedst om, skriv mig et par linjer adresseret til Dr. N. Lecture Agency, Outer Temple, Strand, London.

Jeg skulde aller helst bli en dag over i Kjøbenhavn for at få se lidt mere til Dig; men det er jeg bange for min hustru ikke vilde tilgi nogen af os, jeg har nu været hjemmefra i 4 måneder og vel så det, og Du vil nok kanskje forstå der er lit utålmodighed efter at komme hjem.

Det du skriver om forholdet under ekspeditionen har interessert mig meget at læse og det har virkelig glædet mig på sin vis, det gir et indblik i Din ærlige karakter, og det har sandelig ikke forringet min hengivenhet for Dig.

Jeg forstår Dine følelser og de andres så altfor vel; meget af det Du fortæller er nyt for mig, jeg merket ikke at Du var sinna, som Du sier; eller om jeg kanskje har merket det i øieblikket, har jeg ikke heftet mig så meget derved at jeg kan huske det nu; - men jeg vidste vel og ved vel, at der ikke var og ikke er megen hengivenhet og kjærlighed fra de fleste af mine kameraters side. Jeg kunde ikke vente det. Jeg er en altfor ensom sjæl, altfor indelukket til at det som regel kan bli min lod i livet.

Dernest er det kanskje også for meget at vente for de fleste som skal være ledere at finde mange virkelige venner blandt sine ledsagere, og det er en egen begavelsens elskverdighed det at kunde vinde hengivenhet som det ikke kan nytte at erhverve sig, når man ikke har fåt den i vuggegave. En leder som søger at være upartisk, søger at gjennomføre sine planer uden at være ræd for at miste popularitet, kan nok kanskje vinde respekt og tillid, men vil sjeldnere vinde hengivenhet, i særdeleshed hvis han har et koldt og ofte afvisende ydre. Det hjælper lidet at der er varme følelser på bunden, ja for mange endog meget varme, når de aldrig kunde komme frem; ofte snarere det modsatte, som under disputer

som du sier, da dere ofte fik det indtryk at jeg håned dere, sandelig meget, meget mod min vilje og hensigt. Du bebreider mig med rette at jeg ikke viste Dig og Hansen og Johansen mer fortrolighed: men der var den vanskelighed (som Du også selv sier) at jeg søgte såvidt jeg kunde at være ens mod alle, og ikke synbart at foretrække nogen (uagtet jeg vel ved at heller ikke dette lykkedes mig). Der kan være meningsforskjel om dette princip er rigtig, men en ting er sikkert, at det er ikke den bedste vis at vinde venner på. Vi vil alle så gjerne se os foretrukket for andre af den vi skal ha til overs for. Men jeg tror nok alligevel ikke at bare dette skulde hindret mig fra at nærme mig de få af dere jeg særlig holdt af. Men det er en anden vanskelighed, som du glemmer eller ikke kjender, og det er min egen natur. Jeg har hele mit liv levet som et ensomt menneske, jeg har aldrig hat kamerater eller deltatt i kameratliv slig som dere andre.

Jeg har været hvad folk kalder en særling, er tildels blit anset for at være hovmodig og overlegen, hvilket kanskje på en hvis måde er rigtig, men alligevel ikke er sandt. Når jeg hadde mit arbeide og mine bøger, kunde jeg leve det fuldstendigste eremitliv i lange tider uden at trænge andre menneskers selskab, bare de få jeg holdt aflængtes jeg efter. Jeg har alltid hat vanskelig for at slutte mig til andre mennesker, eller rettere for at nærme mig dem, og er blit vant til at de nærmed sig mig først; men da har jeg også været let at vinde. Dertil kommer det at jeg har hat det uheld, som regel at være den bydende i livet, og den som er blit vant til at bli adlydt; så Du ser, jeg har gåt i en god skole for at bli uddannet til en indesluttet egoist, men som dog alligevel ikke har et fuldstendig koldt hjerte. Dig og Hansen og Johansen hadde jeg meget tilovers for på færden, og jeg hadde gjerne villet kommet i nærmere forhold til dere. Jeg mente også flere gange at gjøre nogen tilsprang, men så kommer det løierlige at jeg virkelig er generet, og når jeg ikke strags blir mødt som jeg hadde ventet, så blir jeg skræmt fra at forsøge igjen, og ventet nogen (?) tilnærmelse fra deres side, eller ventet ialfald at se tegn på at dere ønsked tilnærmelse. Så var det naturligvis også det, at jeg blev alvorlig besatt av mit arbeide, mine ideer og mine planer, og som jeg alltid gjør, også når jeg er hjemme, gik jeg fuldstendig op i det, jeg lever mit eget liv, og glemmer mine pligter som menneske, ubekymret om hva indtryk jeg gjør på andre, og opnår derved ofte at støde dem jeg mindst vil støde.

Til dette kommer naturligvis også andre ting som f. eks. at uagtet jeg kanske på en vis har evne til at se stort på tingene i livet, så er jeg på den anden side en fuldblods pedant.

Men jo ingen kan legge en alen til sin gevægst, selv om man ser sine egne feil.

Men her må jeg nok slutte. Jeg er forbauset over mig selv, det er så uvant at skrive så meget om mit eget indre selv. Grunden er at Du har skrevet mig så opriktig, og da vilde jeg gjerne Du skulde kjende mig bedre, som jeg nu engang er. Det er ikke egentlig noget selvforsvar, men det er simpelthen nærmest

Figur 8. Blessing i sin manndoms fulle kraft. (Fra Nielsens arkivmateriale)

bidrag til belysning af en underlig personligheds karakteristikk. En person som vet af hans kulde, dog kan være en trofast ven, når han engang har sluttet sig til en.

*Med mange hilsener og på snarlig gjensyn
din hengivne
Fridtjof Nansen.»*

Blessing klarte ikke å holde seg borte fra narkotika i Gravdal, og prøvde flere avvenningskurer i regi av sin overlege, men måtte samme høst legges inn til avvenning på St. Elisabeths Hospital i Trondheim.

Det hjalp noe, men ikke nok. Han reiste derfor til et kursted i Sverige, samtidig som han ba Nansen om å skaffe ham en lengre sjøreise slik at han kunne komme vekk fra morfin og kokain. Nansen skaffet ham skipsleiligheter via sin bror Alexander Nansen og sine gode forbindelser til norske redere. Men Blessing avslo likevel tilbudene, og trodde han skulle bli bra i Nord-Sverige på fotturer og jakt. Nansen ble skuffet over dette. Han hadde ingen tiltro til at legene og kuren og fotturene i Nord-Sverige kunne helbrede Blessing. Nansen begynte nå å spørre Blessing om hans data fra «Fram»-ferden. Hva med de pressende planter, blodundersøkelsene og de regelmessige veiingene? Og har du sett hvor det er blitt av kameraene og linsene. Det spurte han om i flere brev, henviste til professor Torup og ville sikre at Blessings verdifulle data ikke skulle forsvinne.

Hele denne tiden hjalp Nansen Blessing med penger. Han syntes at oppholdet i Nord-Sverige var for dyrt. Dessuten hadde Nansen ikke det så bra økonomisk han heller, og han skrev i et brev av 19. august 1898: «... Så meget indser jeg iallefald at det er en fysisk umulighed at jeg kan holde det gående på denne vis. Foruden min egen familie har jeg nu vel tre andre familjer som jeg væsentlig eller delvis må underholde. Vissnok har jeg tjent en del, men så har også ugiftene været større enn nogen aner, og det endelige resultat kan neppe sies at være så overdrevent storartet. Så kommer der krav fra alle kanter. Dig vilde jeg gjerne hjælpe så langt jeg kunde, og jeg mente det måtte kunne la sig gjøre. Men som det nu tegner er det bedste at gi op først som sidst, kr. 300.00 om måneden det går ikke. Da jeg sidst sendte Dig penger så mente Du, at Du skulde klare Dig med det til Du kom hid, og under den forutsetning sendte jeg beløbet, og mente vi kunde tales ved hvad der yderligere skulde gjøres, når Du kom. Men nu mindre end en måned efter trænger Du samme beløb igjen, og har endog måttet låne penge indimellem. Jeg forstår ikke hvad pengene går til. Du siger opholdet der kommer på henimod kr. 200.00 om måneden, dette er jo temmelig dyrt, det blir altså over kr. 6.00 om dagen, men lad nu gå

for det, - hvad går så resten af pengene til? Jeg synes det må være som jeg sier, at pengene blir borte mellom hendene på Dig, uden at Du selv gjør Dig rede for hvordan. På den vis kan det jo ikke fortsætte – også for Din egen skyld er dette såvidt jeg forstår rent galt. Og i hvert fald finder jeg det min pligt straks at si til at dette kan jeg ikke støtte.

Jeg tviler ikke på at Du har hat godt af opholdet, jeg forstår også af Dit brev at Du har hat det hyggeligt og det er jeg svært glad for, da det visstnok er stor helsebot i det for Din sygdom. Det kan nok hende Du også vilde hat godt af at reise på besøg, på jagter og slikt, en stund for at adsprede Dig, men jeg føler mig dog ikke så ganske sikker på, at det gjør Dig mer skikket til at ta fat på et adstadig og kanskje kjædelig hverdagsliv efterpå, og den tid må jo dog alligevel komme.» og som alltid endte brevene med gode hilsener «fra Din trofaste ven Fridtjof Nansen».

Fra oppholdet i Trondheim dro Blessing altså til Nord-Sverige på en dyr kur, og derfra videre til legearbeid igjen i Lofoten ved Gravdal sykehus. Han følte seg bedre og skrev om dette til Nansen.

Forverring og sykehusopphold

Men tilstanden til Blessing ble verre. Han ba Nansen om hjelp, og Nansen satte i gang en redningsaksjon: Blessing måtte erklæres umyndig, og Nansen ble selv hans formynder. Han ville ha han innlagt på et asyl til en grundig avvenningskur. I påvente av innleggelsen på et godt asyl, ble han innlagt på Diakonhjemmets sykehus i Kristiania under behandling av sin venn og studiekamerat dr.med. Lyder Nicolaysen (1866-1927). Overlege Nicolaysen forsøkte i vel en måneds tid forgjeves å avvende Blessing fra morfinen. Han ble utskrevet fra Diakonhjemmet som «værende i bedring». Noe han ikke var. Og da var asyloppholdet neste trinn i behandlingen.

Blessing skulle erklære seg selv som sinnsyk, og så skulle to leger erklære han innlagt på et sinnsykehus til en «endelig» avvenning. Han ble innlagt på Eg sinnssykehus våren 1900.

Han ble «frivillig» innlagt etter at hans venner professor Francis Harbitz (1867-1950) og dr.med Lyder Nicolaysen, som avtalt, hadde erklært Blessing sinnsyk. Han skulle gjennomgå en skikkelig avvenning. Bakgrunnen for at de kunne gjøre det, var Blessings hallusinasjoner under påvirkning av morfin.

Innleggingen på sykehuset gikk ikke problemfritt. Blessing mente at han selv skulle møte frivillig opp. Men han ble hentet på sitt hotell i Kristiansand av to «politikonstabler» og med tvang ført til sykehuset. Han angret etter kort tid på innleggelsen og ville ut av sykehuset. Han skrev om hjelp fra Nansen til dette. Men Nansen var helt uenig i en utskrivning, og ville tvert i mot at Blessing skulle nærmest umyndiggjøres. Brevet fra Nansen er myndig

og bestemmende, men skrevet ut ifra et oppriktig ønske om å hjelpe Blessing på riktig kurs. Nansen skrev:

Kjære Blessing,

Oprigtig talt liker jeg ikke riktig ånden som går gjennom Dine breve, det er klart at hvorfor jeg har sat de betingelser jeg har, det er fordi jeg mener derigjennom at gavne Dig mest; det er også klart at efter de erfaringer jeg har hat, så mener jeg at afgjørelsen af når Du kan ansees for helt frisk og udskrevet, må ikke ligge hos Dig selv, men hos en anden som kan se noget mer objektivt derpå, og det får da overlades ham at gjøre de undersøgelser han finder rigtigt, og selv at forhøre sig hos de «erfarne mænd». Men det er fuldstendig unødigt at skrive mer om alt dette, sagen er nemlig i og for sig så grei og klar. Hva jeg forlanger om jeg skal ha noget med denne sag at gjøre er at Du betror Dig til mig på «nåde og unåde», uden nogensombelst betingelser eller noget «hvis» fra Din side, Du har nu skrevet tre breve, hvor Du skriver om igjen stadig omtrent det samme, at hvis Du viser Dig så og så, da osv., men alt dette er overflødig, det får Du overlade til mig. For enten har Du fortrolighed til mig, og da overlades det til mig at bestemme hva jeg mener er heldig, - eller også har Du ikke fortrolighed til mig, og da nytter det ikke det mindste for mig at ha noget dermed å gjøre, og min bøn til Dig er da bare at Du finder en Du har fuld fortrolighed til.

Men jeg vil samtidig åbent og ærlig si Dig, at hvis Du vælger mig, må Du forpligte Dig høitidelig og skriftelig til virkelig at finde Dig i hvad jeg bestemmer, uden noget forbehold fra Din side. Du må bl.a. ikke forlade Eg, før jeg finder det heldigt. Jeg vil også ligefrem si Dig, at jeg anser det umulig at kunne afgjøre noget om Din helbredelse med sikkerhed før om, la oss si 2 år i det mindste. At Du skulde få fuld rådighed over Dine eventuelle penge høsten 1901 anser jeg derfor, som Din sikre fordærvelse, det vilde være at lægge alt tilrette for Dig, for at få tilbagefald. Er Du af en anden mening nytter det ikke at skrive mer til mig i denne sag, da kan jeg ikke ha mere med denne at gjøre. Efter min mening skulde der helst henge ti hængelåse foran de penge, indtil Du var fuldstendig sund og sterk mand igjen; og dertil er et tidsrum som det indtil høsten 1901 altfor kort, noget slikt kan da vel heller ikke Du for alvor mene.

Forstå mig altså nu ret, hvad jeg forlanger, om jeg skal ta mig afsagen, er at jeg får fuld rådighet både over Dig selv og Dine penge, det må f.eks. være afskåret enhver mulighed for at Du kan forlade anstalten, når Du selv har lyst, slikt som før er skjedd gjentagne gange, og da Du forsikret at Du var fuldstendig helbredet. Er Du af anden mening og ikke vil gå ind på dette, så kan jeg deri bare se bevis for at Du endnu ikke er kommet til et alvorlig ønske om at bli frisk, og da er det bare tidsspilde at skrive til mig herom. Med hjertelige hilsener

Din hengivne ven

Fridtjof Nansen

Blessing returnerte dette brevet med følgende påskrift:

Jeg indtvilger(?) i omskrevne Betingelser og lover paa Ære og Samvittighed at helt føie mig i Prof Nansens Bestemmelser. Eg 31.5.-1900 H.G. Blessing

Etter en skånsom og ganske effektiv avvenning som gikk over ett år, og som var satt i scene av overlege Hannibal Platou (1848- 1923), fikk han som stilling som assistentlege på Eg sykehus en kort tid. Men friheten førte til tilbakefall.

Til Afrika med Nansens hjelp

Blessing tok opp igjen ideen om reise ut med et eller annet skip som gikk i langfart. Fridtjof Nansen forstrakk han med de nødvendige penger, og den 8.august 1901 gikk han om bord i barken «Sværstad» av Sandefjord. Han ba igjen Nansen om penger for å ha med seg på reisen til Afrika, men fikk til svar:

«Kjære Blessing,

Naar jeg har ment at du ikke bør ha Penger under Hænderne - , saa er det blant andet simpelthen af den Grund - , at du derved har Midler til at skaffe dig Morfin m.m., saa hvis jeg skulde passe dig, saa skulde du aldrig faa en rød Øre før den Svagthed var kureret. Naar du nu ber om Lommepenge til Reisen saa gjælder nøiagtig det samme her – kommer du iland med Penge i Lommen, saa ved jo baade du og jeg, hvad disse Penger først kommer til at gaa til. Derfor finder jeg det heldigst, at Kapteinen betaler for hvad du personlig trænger og jeg haaber at du selv indser at dette er rigtig, og at du sørger for at dette sker.

Det synes mig i det hele som at dit resonnement om Penge er flods (?), du nævner din Arv fra Amerika, men du faar huske at selv om den kommer i Orden, saa blir den jo i ethvertfald ikke særdeles stor, og vil meget snart være opbrugt – og hvad saa? Ja saa er det vel ikke andet end at fortsætte at leve Livet videre paa Andres Bekostning.

Du har saaledes al mulig Opfordring til Økonomi. Du nævner at Kr. 2000 om Aaret da ikke er for meget, men selv om du ikke havde brugt mer end dette saa kan jeg sige dig at efter min Mening saa er dette ganske meget for en Ungkar naar han lever paa Andres Bekostning, og du vil ikke kunne regne paa dette i Fremtiden. Alt med ditt Ophold ombord vil ordnes af min Bror, han fik Besked derom før jeg reiste. Jeg ser at du ber om en Rifle og dette kunde jo været hyggelig for dig, men desværre ka jeg intet gjøre nu. Framriflene er med Sverdrup og mine andre Greier er saa vel forvaret at jeg ikke kan la nogen Andre stelle dermed. Skulde du faa Anledning til jagt, saa vil der sikkert være Andledning til at laane Rifler dernede.

Saa maa du leve rigtig godt og Herregud vær nu fornuftig og stel dig som en Mand saa du kan faa noget Udbytte af Turen.

*Din hengivne ven
Fridtjof Nansen»*

Skipet skulle til Durban og der ville han ta kontakt med slektninger og bekjente blant de norske misjonærene i Zulu-Natal provinsen. Han hadde slektninger i Sør-Afrika, misjonær Gunder¹⁴ Gundersen (1835-1902), som hadde vært gift med søsteren til Henrik Blessings far. Blessing var i sannhet fra en misjonærfamilie.

På sjøreisen hadde han med seg noe morfin og kokain, men ikke nok til at det holdt frem til Durban. Han gjennomgikk en ganske voldsom abstinensperiode, som ble døyvet med alkohol. Reisen til Durban tok 87 døgn. Her ble han møtt av sin onkel og ble med ham til hans misjonsstasjon. Ved ankomsten til Durban var det en måned siden siste morfingdose.

Han skriver i sin sykehistorie¹⁵:

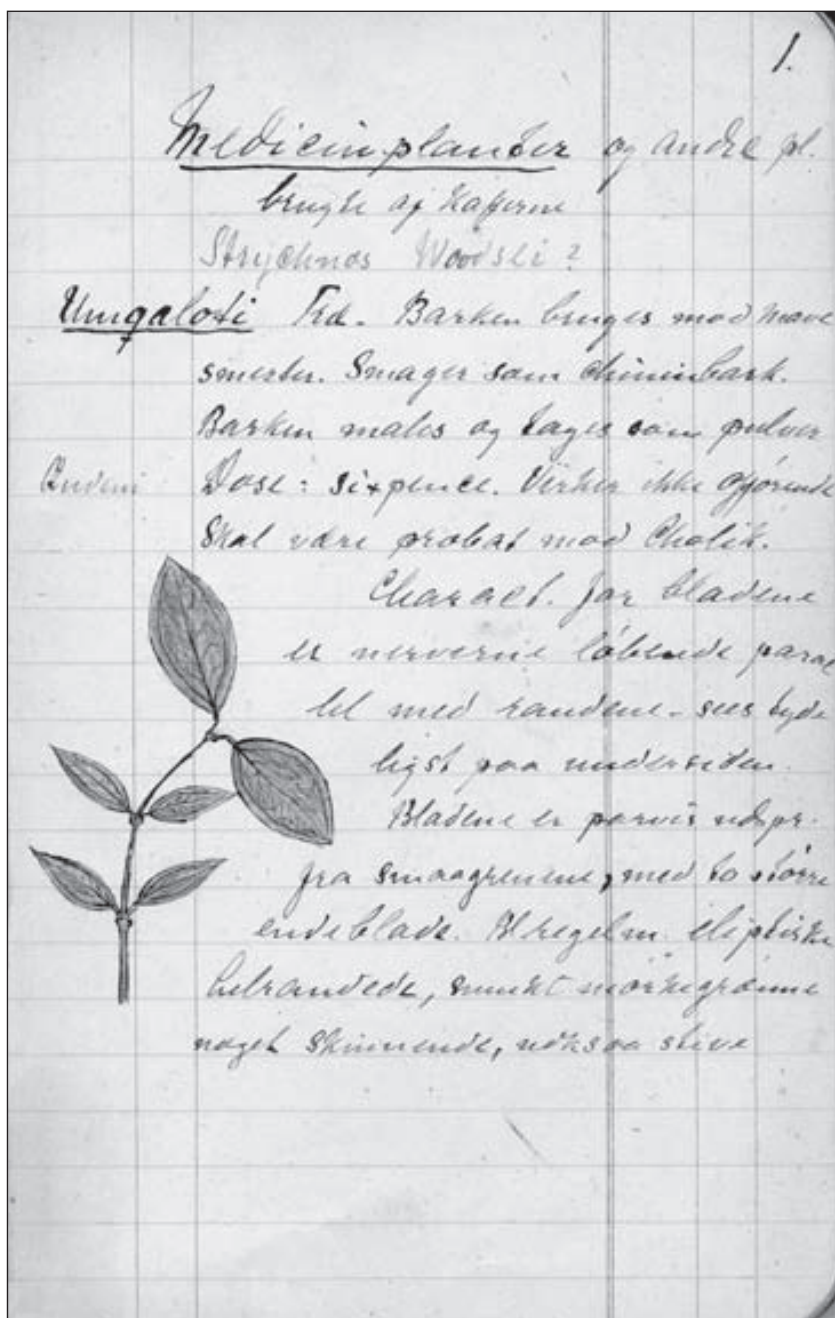
«De faa dage jeg nu tilbragte i Durban førend jeg reiste op til min onkel missionær Gundersen paa Eshove i Zululand følte jeg vistnok lyst til at skaffe meg de forbudne stoffe i en ell. Anden av de tallrige «Chemist-shops», men den nys gjennomgaaede Afvending var meg endnu i friskt minde og stod for mig som saa gyselig en opleveldse at det opholdt mig fra at begynne paa ny med en gang. – Naar en eller anden hervedefra havde skrevet hjem, som jeg senere fikk høre, at det første Dr. B havde gjort efter Ank til D. Var at skaffe sig C og M, saa var altsaa dette en «misforstaaelse» for at bruge et særdeles mildt udtryk.»

Han ble i Sør-Afrika til januar 1905, og hadde da stort sett vært uten narkotika. I den tiden hørte slekt og venner lite fra Henrik Blessing. Han skrev imidlertid et par brev til Nansen. Blessing trodde Nansen var sint på ham fordi han var så dårlig i sine økonomiske saker. Men Nansen svarte både medfølende og hjertelig.

Her er utdrag av et brev fra Nansen:

¹⁴ Gunder går også under navnet Gundvall.

¹⁵ Blessing har skrevet sin egen sykehistorie «Historia Morbi», der han i detalj forteller om sine symptomer, sine hallusinasjoner og de forferdelige avvenningskurene han gjennomgikk. Han sykehistorie er et interessant psykiatrisk dokument.

Figur 9. Fra Blessings manuskript om afrikanske medicin- og nytteplanter, tegnet og samlet i Zulu-Natal-provinsen 1902-1904. (Fra Nielsens arkivmateriale)

«Lysaker 19/1.1903

Kjære Blessing;

Du kjenner mig lidet om Du tror at jeg for en sygdoms skyld skulde opgi en ven jeg engang har fåt tilovers for, som Dig. Når jeg hidtil ikke har svaret på Dit forrige brev så er det simpelt hen fordi, at jeg et par dage, efter jeg fik det, fik et brev fra Din søster hvori hun ber mig at vente med at sende Dine penger til jeg hørte nærmere fra hende.....

.....Tak for Dit hyggelige brev, som har glædet mig meget, da jeg deraf forstår at Du er betydelig bedre, og forhåpentlig stadig vil komme Dig så Du snart er helt bra igjen. Jeg synes Du må ha et frit og sundt liv dernede på hesteryggen og det kan da vel ikke andet end friske Dig op og gjøre Dig godt.

Her går alt sin gamle gjenge. Masse afarbeide, så en aldrig får pusterom til noget som helst andet. I høst kom da Sverdrup hjem fra en vellykket fire års tur med Fram, men derom har Du naturligvis hørt nok fra andre kanter.

Min hustru sender med mig de hjerteligste hilsener. Skriv snart igjen, det er alltid hyggeligt at høre fra Dig.

Din hengivne ven

Fridtjof Nansen»

Blessing prøvde å få autorisasjon som lege i Sør-Afrika, men det ble avslått. De godtok bare engelsk legeutdannelse. Han hadde derfor dårlig råd, prøvde seg på flere slags tilfeldige jobber, og fikk for en kort tid et offisielt oppdrag i Natalprovinsen. Han skulle hjelpe til med å bekjempe kveggepesten. Generalsekretær i Det Norske Misjonsselskap Lars Nilsen Dahle (1843-1925) har utgitt en bok¹⁶ om en inspeksjonsreise for Misjonsselskapet. I 1903 i nærheten av Ekombe traff Dahle Blessing. Dahle skriver: «*La mig endnu nævne som et kuriosum, at vi denne dag fik anledning til at hilse paa og spise middag hos dr. Blessing – søn av den bekjendte missionsmand. Han hadde i sin tid været med Nansen paa polarfærden. Nu var han her i Natal-regjeringens tjeneste og laa i et telt ved siden av en fiskerik liten flod og indokkulerte kvæg mot rinderpesten.*

Saa kan folk træffes paa de mest utænkelige steder!»

Vi har flere bilder av Henrik Blessing fra hans opphold i Sør-Afrika. Han sitter ofte til hest, men vi kjenner lite til hva han foretok seg. Han var i alle fall lenge på misjonsstasjonen Ekombe. Bak på noen av bildene har

16 L. Dahle: *Tilbakeblikk paa mit liv og særlig paa mit missionsliv*. Bind III, side 147. Det Norske Misjonsselskaps trykkeri, 1923.

Figur 10. Fra Zulu-Natal-provinsen i Afrika. (Foto: H. Blessing, fra Nielsens arkivmateriale)

han skrevet navnene på dem som er avbildet. Vi vet derfor at han hadde kontakt med Mr. Dickson, som drev en dagligvareforretning og annen business i området, og misjonæren Gunder Gundersen og Elias Titlestad, bror av misjonær Lars Martin Titlestad (1867-1941), som var utskrevet til Ekombe, Zulu-land. I brev fra Lars Martin Titlestad fremgår det at det var kjent i miljøet i Natal/Zululand at Blessing brukte «stoff», men også at han var en populær person i den norske kolonien i dette området av Sør-Afrika. Lars Martin Titlestad hjalp ham med penger til reisen tilbake til Norge

Blessing var ganske kritisk til misjonærvirksomheten, spesielt hvordan misjonsstasjonene hadde tatt land fra de innfødte, og hvordan misjonærene oppførte seg over for den opprinnelige befolkningen. På den tiden Blessing var i Sør-Afrika, var det store konflikter mellom boere og engelskmenn. Konflikten fikk store konsekvenser for de hvite gårdbrukerne og forretningsfolk i Natal provinsen, som var dominert av boere. Henrik Blessing satte seg grundig inn i konfliktens bakgrunn, og skrev et manuskript om dette «Boere og englændere. En historisk redegjørelse» var tittelen på essayet, som

ble renskrevet av søsteren Sissel Blessing¹⁷. Men det aldri ble publisert. Blessing holdt imidlertid flere foredrag i Norge om denne konflikten.

I sitt opphold i Zulu/Natal fikk han god kontakt med lokale «medisinmenn». Han ble meget interessert i den kunnskap disse hadde om medisin- og nytteplanter og bruken av dem. Vi har hans to håndskrevne og illustrerte bøker fra den tiden. Disse er av stor verdi, både historisk og plantevitenskapelig. Bøkene inneholder detaljerte og pene tegninger, delvis fargelagte, av om lag 100 medisin- og nytteplanter. Plantene er botanisk nøye beskrevet og er angitt både med sine latinske navn og lokale navn¹⁸.

Hjemme igjen

Blessing ville ta engelsk eksamen for å kunne praktisere som lege i Sør-Afrika. Men han ble syk av influensa og mellomørebetennelse på turen tilbake til Europa. Han hadde en meget lang rekonvalesensperiode, og de engelske legeplanene ble det ikke noe av.

Under sykdomsperioden fikk han igjen trang til morfin. Han tok kontakt med sin gamle venn, distriktslege Georg Nørregaard (1848-1919), som hadde hjulpet han før, og som igjen var villig til å hjelpe Henrik Blessing, men på harde betingelser. Blessing måtte frskrive seg retten til å være lege, foreskrive resepter og opprette Nørregaard som sin formynder i både økonomiske og personlige gjøremål, slik som Nansen hadde forlangt i en tidligere periode. Nørregaard hadde på forhånd hatt kontakt med Nansen, og

17 Manuskriptet er renskrevet i en notisbok, som John David Nielsen har oppbevart.

18 Bøkene er gjennomgått av professor Berit Smestad Paulsen som er professor i fagfeltet farmakognosi ved Universitetet i Oslo. Hennes fagfelt omhandler læren om medisinplanter. Hun er derfor opptatt av Blessings notater. Hun mener at dette er en enestående samling av informasjon om afrikanske medisinplanter i bruk for vel 100 år siden. Bøkene inneholder materiale som burde være tilgjengelig for både allmennheten og ikke minst for spesielt interesserte. De burde oversettes til engelsk og offentliggjøres. Blessings notater og beskrivelser av bruken av plantene burde sammenliknes og holdes opp mot dagens kunnskap og bruk av plantene. Hun har hatt kontakt med kollegaer i Sør-Afrika. De er fra South African Herbal Science and Medicine Institute ved University of the Western Cape, og de er meget interessert i å arbeide vitenskapelig med Blessings bøker fra Natal-provinsen. Grunnen til denne interesse er at de har sørgelig lite av nedtegnet materiale om afrikanske medisin- og nytteplanter fra 100 år tilbake. Det er i dag økende interesse for tradisjonell medisin og bruk av medisin- og nytteplanter, og bøkene er av stor verdi når man i farmasøytisk industri vil prøve å finne frem til nye medikamenter på grunn av erfaringer i folkemedisinen. Bøkene har også stor kulturhistorisk verdi. Det har for et par år siden vært søkt diverse offisielle forskningsfond for å få arbeide med Blessing's dagbøker, brev og andre nedtegnelser. Men hittil har ingen kommet med noe bidrag. Imidlertid ser det nå ut til at enkelte private forskningsfond kan yte noe, slik at et forprosjekt kan komme i gang. Så vil vel både forprosjektet og denne artikkelen vekke større interesse for «Blessing-forskning».

Figur 11. Blessing i dampbad på Ørje kursted. (Fra Nielsens arkivmateriale)

her er hva han skrev til Blessing høsten 1906: «Med Nansen har jeg ogsaa vexlet er Par breve om Dig. Jeg kan dog ikke sige, jeg har synderligst Haab om, at opnaa, hva jeg vilde, ikke for Nansens Skyld, men af andre Grunde.»

Nørregaard ville ha Nansens til å anbefale at Blessing skulle få pensjon av Staten for sin innsats på «Fram». Nansen hjalp til med ansøkingen, men den ble avslått. Da organiserte Nørregaard sammen med fire andre kollegaer en pengeinnsamling blant norske leger til Blessing. De fikk inn midler slik at Blessing kunne bo i nesten tre år hos Nørregaard, vesentlig som altmuligmann med kroppslig arbeid. Men på slutten av oppholdet, etter lang tid uten narkotika, ble han distriktslegens assistent og vikar. Deretter dro han i august 1909 til Medalen som amanuensis hos distriktslege Eilert Støren (1860-1929).

Henrik Blessing hjalp også til på sin søsters pensjonat. Sissel Blessing var jordmor og hadde et pensjonat, som egentlig var et fødselshjem som vesentlig ble brukt av ugifte kvinner. Blessing og hans søster prøvde å opprette et aksjeselskap med blant andre Nansen som aksjonær, for å finansiere pensjonatet, som var et lite småbruk ved Volden i Asker.

I 1910 var Blessing tilbake i Kristiania. Han bodde på en liten hybel i Bogstadveien. Nå brukte han igjen morfin og var tidvis hallusinert, og hørte

stemmer. Han innbilte seg at det han hørte i sin hjerne var virkelighet, og anmeldte naboer til politiet for bråk og trakasseringer. Hans søster både støttet ham og var sint på ham. Han fikk til slutt hjelp av sin gamle venn, overlege Nicolaysen, og ble våren 1911 innlagt på Lægeforeningens kursted på Ørje for alkoholikere og narkomane. Innleggelsen var frivillig. Her ble han hjulpet godt, trivdes og fant ro i sjel og sinn. Han ble etter hvert overlegens assistent og fant nye venner blant andre som var kommet opp i samme situasjon som han. Han gjennomførte ikke en fullstendig avvenning fra morfin, men klarte seg meget bra på en liten daglig dose, noe han fortsatte med resten av livet.

Skipslege på hvalfangst

På en moderat og stabil dose av morfin gjorde Blessing en meget god innsats som lege på hvalkokeriet «Solstreif» der han i 1914 ble hyret som lege. Også denne gangen var Fridtjof Nansen en god støttespiller og ga ham gode anbefalinger overfor hvalfangstredereiet. Blessing ble med på to ekspedisjoner. I tiden mellom de to ekspedisjonene bodde han på Ørje kursted, både for ikke komme tilbake til ukontrollert morfinbruk, og av økonomiske grunner. Han skrev et begeistret brev til Nansen og fortalte om den positive utvikling i sin tilværelse, at han hadde utført en legejobb til alles tilfredsstillelse under hvalfangsten, og at han hadde opprettet en bankkonto for overskuddet av lønningen fra hvalfangsten. Fra hans dagbok kan vi se at han virkelig gjorde en god legegjerning i Sydishavet. Han behandlet både store ulykker og dagligdagse sykdommer med godt resultat. Derved gjenvant han sin tro på seg selv, både som lege og medmenneske.

Blessing førte dagbok til det siste. Dagbøkene fra hvalfangsten er meget interessante. Da den første hvalfangsten i 1914 skulle begynne, hadde verdenskrigen nettopp startet. Blessing beskrev den spennende turen gjennom den Engelske kanal. Norge var nøytralt, men de skulle jo laste kull og annet i engelske havner, noe tyskerne ikke likte. Da de kom til Falklandsøyene, som var siste bunkringssted før hvalfangsten skulle ta til, kom de like etter det store sjøslaget mellom engelske og tyske krigsskip. Dette er utførlig beskrevet av Blessing.

I dagbøkene fra den tiden noterte han nøye fangsten av ulike typer hval. Han kommer med kloke bemerkninger: hvorfor kan man ikke behandle hvaloljen bedre slik at det blir et mer verdifullt produkt å markedsføre når man kommer hjem med oljen. Hans dagbøker fra hvalfangstene er hyggelig og interessant lesning. Han skriver godt. Vi får en langt mer virkelighetsnær beskrivelse av livet om bord i kokeriet og om selve hvalfangsten enn hva den danske legen og forfatteren Aage Krarup Nielsen (1891-1972) forteller

Figur 12. Hvalfangst i Sydishavet. (Foto H. Blessing, fra Nielsens arkivmateriale)

i boken «En Hvalfangerfærd»¹⁹. Han var nemlig lege om bord i samme hvalkokeri som Blessing, seks år senere.

Men det er helt klart at Blessings avhengighet, som han aldri ble helt kvitt, skapte vansker for hans legegjerning, både ansettelse på sykehus, hos distriktsleger og som praktiserende lege. Han kom hjem fra den siste hvalfangstekspedisjon i mai 1916. Han ble alvorlig syk på hjemreisen, og ble lagt inn på Rigshospitalet, der han døde kort tid etter av nyresykdom.

Henrik Blessings omflakkende og ustadige legevirkosomhet kan forklares ut fra hans mani-depressive sinnelag og hans bruk av morfin og kokain. Han ble imidlertid ikke sløvet av narkotika, noe som hans klarsynte notatbøker og observasjoner har vist. Han har i detalj beskrevet sin avhengighet, og hvordan han reagerte, både på morfin og kokain. Videre er det skremmende beskrivelser av hans hallusinasjoner og abstinenssymptomer. I hans notater om bruk og misbruk av narkotika ligger det også materiale som burde kunne bearbejdes vitenskapelig. Bruk av morfin og kokain var på Blessings tid ikke uvanlig blant leger, selv Sigmund Freud (1856-1939) brukte kokain.

Blessing skrev interessante, tydelige og gode dagbøker like til han døde. Men han publiserte lite offentlig. Det er en artikkel (sitert ovenfor) i Norsk Magasin for Lægevidenskab om helsetilstanden til mannskapet under Polarferden. Den ble også oversatt og trykket i et tysk legetidsskrift²⁰. En

19 Aage Krarup Nielsen: *En Hvalfangerfærd*. H. Aschehoug & Co. København 1925.

20 *Deutsche medizinische Wochenschrift*, 1897, nr 16.

annen publikasjon var en kronikk i Aftenposten: «Det arktiske humør». Den kom i 1910 og ble trykket opp igjen ti år senere i samme avis²¹. Dessuten hadde han en interessant og humorfylt artig artikkel om «Fram» i *drivisen*²². Disse publikasjoner er meget ulike i sin stemning. Artikkelen i *legetidsskriftet* og i *Verden Gang* er preget av humor, optimisme og spenning. Den tredje publikasjon, om det arktiske humør, er pessimistisk og beskriver de depresjoner som folk som oppholdt seg gjennom lengre tid i isøde, nesten er nødt til å få. Artikkelen var en advarsel eller et råd til Roald Amundsen før han la ut på sin polarekspedisjon. Artikkelen, som er velskrevne og interessante, gjenspeiler vekslende humør.

I den første tiden etter hjemkomsten fra polarferden skulle Blessing bearbeide de medisinske undersøkelsene han hadde gjort og notert mens han var på «Fram». Dette skulle han gjøre under veiledning av professor Torup. Men Blessing fikk ikke kontakt med sin veileder. Han prøvde selv, også via Nansen. Ikke noe hjelp. Så ble Blessing etter hvert mer påvirket av sin morfinbruk, og noen vitenskapelige publikasjoner ble det ikke noe av.

I sin nekrolog over Henrik Blessing skriver professor Anathon Aall blant annet²³:

«Saken er, at han hadde det ondt, bittert ondt i livet. I sin heltekamp under polarferden høvdet han, lægen om bord, Norges ære saa godt som nogen av de andre deltagerne. Men han fikk en knæk; sjælelig og fysisk blev han nedbrudt, og blev aldrig mer den manden han i unge aar tegnet til at bli. Han var en sky natur og blev ensom. For hans venner var det ikke altid saa greit at komme til. Hans støtte i de onde dager blev fremfor alt en søster. Trofast har de to midt under den haarde, haarde kamp for tilværelsen delt med hverandre, og hos hende fant han den hjemmelykke som endda skulde bli denne ensomme mand til del.»

Henrik Blessing var meget glad i sin søsters to barn, som han viste stor omsorg for. Anathon Aall tok initiativ til en innsamling av penger til Henrik Blessings minde, og ville at pengene skulle gå til hans to søsterbarn, som han hang så sterkt med mens han levde.

Legen Henrik Greve Blessing forble ukjent, nesten ikke nevnt i all den litteratur som finnes om Fridtjof Nansen. Selv i Brøgger's beskrivelse av mannskapet på «Fram»²⁴, som han gjorde under ferden med «Fram» nordover til Tromsø, er Blessing så vidt nevnt. Selv om han skulle, i følge kon-

21 *Aftenposten* 24. april 1920.

22 *Verdens Gang* 7. juni 1910.

23 Se fotnote 3.

24 W.C.Brøgger og Nordahl Rolfsen : *Fridtjof Nansen 1861-1893*. Det Nordiske Forlag, København 1896.

trakten, være medforfatter til beretningen om «Fram»s ferd etter at Nansen og Johansen forlot skipet, ble Blessing utelatt som medforfatter.

Forholdet mellom Blessing og Nansen ble etter hvert meget godt. Nansen hjalp Blessing til stadighet, både med råd, formaninger, penger og ikke minst praktiske saker, som skipsleilighet og formynderskap. Dette gjorde Nansen i en tid da han var en meget sentral person i både norsk og internasjonal politikk. Og Blessing viser i alle sine brev stor takknemlighet til Nansen. Fortroligheten mellom dem og vennskapet startet egentlig etter at Blessing hadde skrevet sitt ærlige, kritiske og oppriktige brev til Nansen.

Jeg har med denne artikkelen villet trekke Henrik Greve Blessing frem fra glemselen, og håper at andre vil gå dypere inn i det verdifulle materiale som finnes etter ham. Jeg har villet rehabilitere en ulykkelig lege, et godt menneske og en interessant personlighet.

Etterord og takk

En stor takk til John David Nielsen, som har gitt meg anledning til å lese og bruke Henrik Greve Blessing`s dagbøker, nedtegnelser og ukjente brev fra Fridtjof Nansen til Blessing. Jeg hadde fått vite at John David Nielsen hadde dagbøkene til Blessing, der han hadde beskrevet kostholdet om bord i «Fram». Jeg var som ernæringsforsker interessert i å gå igjennom dette materialet for å forstå hvorfor mannskapet ikke fikk skjorbuk, en sykdom som red tidligere polarekspedisjoner som en mare. Men brevene og dagbøkene inneholdt langt mer enn kosthold, og John David Nielsen lot meg gå igjennom alt han hadde arvet etter Henrik Blessing. Artikkelen jeg har skrevet er gått igjennom og godkjent av John David Nielsen. Vi har begge fått fornyet interesse for livet til Henrik Greve Blessing. Vi planlegger derfor sammen en bredt anlagt biografi om han, «Polarlegen Henrik Blessing».

Jeg takker også ansatte ved håndskriftavdelingen ved Nasjonalbiblioteket for god hjelp til å skaffe frem brever fra Henrik Blessing til Fridtjof Nansen.

Misjonsarkivet og Misjonshøgskolen, Stavanger, har vært meget hjelpsomme med å finne frem opplysninger om misjonærer i Sør-Afrika.

Endelig takker jeg Per Egil Hegge, som har kommet med gode råd under utarbeiding av manuskriptet.

*Kaare R. Norum
Professor emeritus
Avdeling for ernæringsvitenskap
Universitetet i Oslo
krnorum@gmail.com*